

Lausunto tulevaisuusvaliokunnalle

Aki Kangasharju, ETLA

15.4.2020

O 5/2019 vp Tulevaisuusvaliokunnan selvityshankkeet 2019 - 2023

Tuen muodot

Yritysten saama tuki keskittyi aluksi voimakkaasti pankkilainojen julkiseen takaukseen. Pankeista saatavan tiedon mukaan yritykset kuitenkin hakevat lainaa vähän. Suuret ja perheyrietykset ovat yleislinjaltaan vähävelkaisia, ja ovat siirtämässä rahamarkkinarahastoista pääomia lähemmäs itseään pankkitileille. Näiden yritysten likviditeetti on ainakin lyhyellä aikavälillä kohtuullinen. Varsinaisissa ongelmissa ovat tällä hetkellä palvelualan pienet yritykset ja yksinyrittäjät.

Hallitus on asteittain lisännyt suoran tuen määrää, mikä osaltaan auttaa yritysten tilannetta. Lomautusten aloittamiseen tarvittavan yt-prosessin nopeuttaminen oli tehokas keino auttaa etenkin yli 20 henkilön yritysten kustannustaakkaa.

Lainatakausten ja suoran tuen ohella yrityksiä olisi myös valmistauduttava auttamaan antamalla lupaus siitä, miten kertyvän lainan takaisinmaksussa autetaan. Jos takaisinmaksussa ei auteta, lainojen kiinnostus ei lisäänty. Jos lainoja ei oteta, suoraa tukea on lisättävä tai riskeerataan konkurssiaallolla.

Pienten palveluyritysten konkurssissa ei menetetä paljoa pääomaa. Siksi ei ole kansantaloudellisesti järkevää tukea yrityksiä määrättömästi. Kaikkien yritysten suojeleminen koronan vaurioilta johtaisi myös tuen valumiseen osittain tahoille, jotka eivät sitä kipeimmin tarvitse, esimerkiksi kauppakeskusten pääomasijoittajille.

Olenaisempaa on varmistaa itse yrittäjien toimeentuloa yritystoiminnan mahdollisesti pysähtyessä tai loppuessa. Luottotietojen tarpeeksi ripeä palauttaminen helpottaa yritystoiminnan uudelleen aloittamista. 1990-luvun lamassa yrittäjyys sai liikaa huonoa mainetta yrittäjien menettäessä luottotietonsa jopa 25 vuodeksi.

Tällä hetkellä (huhtikuun puolessa välissä) on tärkeintä etsiä oikea tasapaino eri tukimuotojen välillä. Julkista tukea eri muodoissaan olisi erityisen tärkeää ohjata aloille, jotka suoraan vaikuttavat kriisin ratkaisemiseen (mm. terveysteollisuus ja -palvelut) sekä aloille, joiden tuotanto on häiriintynyt, mutta tuella voitaisiin saavuttaa merkittävää taloudellista aktiviteettia ilman suurta viruksen leviämisen riskin kasvua (mm. rakentaminen). Kriisi on koskettanut tähän mennessä enemmän kotimaista palvelu- kuin vientisektoria. Maailmantalouden supistuminen ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1945 voi kasvattaa merkittävästi tukitarpeita myös Suomen vientisektorilla.

Lyhyenaikavälin vaikutukset

Suomen talous on nyt niin sanotussa Lockdownissa, jossa bkt:ta menetetään 20-25 prosenttia kuukaudessa. Koko vuoden menetys riippuu sulkutilan pituudesta ja toipumisen kulmakertoimesta. Suomen talous pienenee tänä vuonna vähintään 5 prosenttia. Supistuminen on todennäköisesti tätä suurempaa, mutta 10 prosentin ja

suuremmat pudotukset edellyttäisi, että pandemiasta tulee selvästi nyt näköpiirissä olevaa pidempi, eikä talouden rajoituksia pystyttäisi kesän kuluessa purkamaan.

Julkisen talouden velka suhteessa bruttokansantuotteeseen nousee tänä vuonna noin 70 prosenttiin ja seuraavana vuonna lisää, koska suuren alijäämän pienentämiseen menee vuosia. Työttömyyden kehitys riippuu siitä, kuinka pitkään lomautukset jatkuvat. Huhtikuun ensimmäisen viikon jälkeen lomautuksen piirissä on yli 500 000 työllistä, mikä on yli 20 prosenttia koko työllisyydestä. Lomautetut näkyvät virallisissa työttömyysluvuissa vasta sitten, kun lomautus on jatkunut yli 3 kuukautta.

Pidemmän aikavälin vaikutukset ja selvitystarpeet

Pidemmän aikavälin vaikutukset riippuvat koronapandemian kestosta ja seurannaisvaikutuksista. Lockdown maksaa luonnollisesti todella paljon ja pitkään jatkuessaan ajaa yrityksiä laaja-alaisesti konkurssiin. Yksi ilmeinen selvitystarve on selvittää koronaepidemian vaikutukset kotimaisen palvelusektorin toimintaedellytyksiin itse pandemiavaiheen jälkeen.

Vaikka pitkältä pandemialta välttyttäisiin, voi seurauksena olla vaikutuksia, joita ei vielä nähdä. Tällä hetkellä rahoitussektori näyttää olevan kunnossa, ja varsinainen luottotappioiden riski on kasvanut Finnveran kaltaisilla julkisilla rahoittajilla. Myös euroalueen resilienssi on merkittävästi eurokriisin aikaa parempi.

Nyt näyttää siltä, että pandemia Yhdysvalloissa on pelottavassa vaiheessa, pääomat pakenevat riskipitoisista kehittyvistä maista ja etenkin öljyn hinnan romahduksen myötä öljyntuottajavaltioista. Näissä maissa ja toimialoilla voi syntyä pandemian seurannaisvaikutuksia, joita ei vielä nähdä, mutta jotka vaikuttavat merkittävästi maailmankaupan palautumiseen.

Suomi on maailman ehkä eniten globalisaatiosta hyötynyt valtio. Mitä enemmän ja pidempään globalisaatio häiriintyy tai ottaa jopa takapakkia, sitä enemmän Suomen kaltaiset maat kärsivät.

Viime vuosikymmeninä keskeinen globalisaation muoto on ollut arvoketjujen kansainvälistyminen. Vaikuttaa siltä, ettei arvoketjujen organisoinnissa ole otettu riittävästi huomioon pandemian kaltaisia riskejä. Riskien parempi ennakointi tulee todennäköisesti johtamaan siihen, että arvoketjut tulevat eriytymään enemmän eri tuotteiden valmistuksen osalta ja niitä järjestetään alueellisesti helpommin hallittaviin kokonaisuuksiin. Myös tutkimustoiminnan keskittyminen on osaltaan vaikuttanut tuotannon alueellisten riskien kasvuun.

Sopeutumiskyvyn kasvattaminen voi jossakin määrin vaatia lainsäädännöllisiä toimia jatkossa, esimerkiksi erilaisten kriittisten tuotteiden valmistuksen minimikäynnistysaikojen muodossa. Arvoketjujen resilienssin riittävä turvaaminen ei välttämättä toteudu pelkästään liiketaloudellisin perustein. Samalla tehokkuussyistä tuotantotapojen valinnat tulisi kuitenkin jättää yrityksille.

On huomionarvoista, että talouden käynnistäminen kriisin jälkeen vaatii myös tehokasta arvoketjujen hallintaa. Konkurssiin ajautuneet yritykset arvoketjuissa tulee korvata nopeasti ja varmistaa logistiikan toiminta ennakoivasti. Kilpailu toimivista ratkaisuista tulee olemaan hyvin suurta kriisistä vapautumisen jälkeen, mikä edellyttää valmistautumista jo nyt. Olisi ennakoitava suomalaisen tuotannon menestymisnäkömiä korona-pandemian jälkeisessä maailmantaloudessa.

Pandemia lisäämä julkinen velka nostaa paineita Suomen taloudessa niille rakenneuudistuksille, jotka olisi pitänyt tehdä jo vuosia sitten. Ajallaan tehdyt uudistukset olisivat kasvattaneet kansantalouteen puskureita, jotka helpottaisivat kriisin hoitamista nyt. Olisi selvitettävä vaihtoehdot syntyvän julkisen alijäämän pienentämiseksi ja tekemiseksi turvallisiksi ikääntyvässä kansantaloudessa.

Suomen on tehtävä entistä enemmän työllisyyttä nostavia uudistuksia ja lisättävä kannustimia markkinoille tuotavien uusien ideoiden synnyttämiseen. Työllisyysaste on Suomessa liian matala ja uusien ideoiden tuonti markkinoille on ollut pysähdyksissään finanssikriisistä lähtien. Ilman uusia ideoita ei synny investointeja eikä työpaikkoja. Työn tarjontaa parantavat vaihtoehdot ovat hyvin jo tiedossa. Enemmän tarvitaan lisäselvitystä

siitä, miten Suomen uudet ideat lisääntymään ja tuottavuuskasvu saadaan uudelleen käynnistymään. tulevaisuuden kannalta olisi tärkeää, ettei 2010-luvun virheitä T&K-panosten vähentämisestä toistettaisi nykyisen kriisin yhteydessä.